

ความเป็นเกษตรกรผู้ประกอบการบนพื้นที่สูงของชาวกะเหรี่ยงในอำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่

HIGHLAND ENTREPRENEURIAL FARMERS OF KARENS AT OMKHOI DISTRICT,
CHIANG MAI PROVINCE

¹จิรวรรณ รักชาติ, ²โสพิน โตธิรกุล และ ³พสุนิต สารมาศ
¹Jirawat Rugchat, ²Sophon Towthirakul และ ³Phasunit Saramas

¹คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

¹Faculty of Liberal Arts, Maejo University

Received: 2022-02-08

¹Corresponding Author's Email: jira_r@hotmail.com

Revised: 2022-04-21

¹เบอร์โทร: 084-0424076

Accepted: 2022-04-28

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจและศึกษาความเป็นผู้ประกอบการของเกษตรกรชาวกะเหรี่ยงในอำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ ผ่านกรอบแนวคิดความเป็นเกษตรกรผู้ประกอบการ ภายใต้นโยบายการมุ่งพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการในภาคเกษตรของไทย งานวิจัยนี้เก็บข้อมูลระหว่างเดือนกรกฎาคม 2562 – มกราคม 2564 ใน 2 หมู่บ้านของอำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพเพื่ออธิบายความเป็นเกษตรกรผู้ประกอบการของเกษตรกรชาวกะเหรี่ยงในชุมชนพื้นที่สูง ผู้วิจัยเก็บข้อมูลเชิงปริมาณด้วยแบบสอบถามเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างชาวกะเหรี่ยงจำนวน 111 คน ที่มีอายุระหว่าง 25 – 60 ปี และเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากเกษตรกรชาวกะเหรี่ยงที่เป็นผู้นำชุมชนจำนวน 5 คน

ผลการวิจัยพบว่า ในรอบ 10 ปีที่ผ่านมา เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่เคยได้รับการฝึกอบรมจากหน่วยงานใด ๆ กลุ่มตัวอย่างจำนวน 54 คน ครัวเรือน ใช้สมาร์ทโฟนและสามารถเชื่อมต่อระบบอินเทอร์เน็ตได้ กลุ่มตัวอย่างมักจะใช้เวลาในการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตไปกับการติดต่อญาติพี่น้องและเพื่อนฝูง และไม่ได้ให้ความสำคัญกับการใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อค้นหาข้อมูลการเกษตร ราคาพืชผล นวัตกรรม การเกษตร และข้อมูลด้านการลงทุน กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระดับของทักษะและวิถีคิดการเป็น

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ 11 ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน 2565)

ผู้ประกอบการที่ค่อนข้างต่ำ (เช่น ความคิดสร้างสรรค์ การทำงานนอกไร่นา การค้นหาข้อมูลเพื่อพัฒนาตนเอง การวางแผนเพื่อประกันความเสี่ยง)

คำสำคัญ: ความเป็นเกษตรกรผู้ประกอบการ; เกษตรกรชาวกะเหรี่ยง; พื้นที่สูง; เชียงใหม่

ABSTRACT

This research article aims to examine and study the entrepreneurial farmer of Karen farmers in Omkoi district, Chiang Mai province, through the concept of entrepreneurial farmer according to the entrepreneurship development policies in agricultural sector in Thailand. The research data was gathered between July 2019 – January 2021 in two villages in Omkoi district, Chiang Mai province. The researchers applied qualitative and quantitative approaches to explain entrepreneurship of Karen farmers in highland villages. 111 Karen farmers, aged between 25 – 60 years old, were selected as research household samplings to answer questionnaires and five Karen farmers, who are community leaders, were in-depth interviewed.

The research findings indicate that in the past 10 years, the most of samplings have never been trained by any organizations. 54 household samplings use smart phones and can also connect internet system. They often spend internet connection time to contact only their relatives and friends, while they have not given precedence to use internet for searching agricultural information, crop prices, agricultural innovation, and investment data. Most samplings have low level of entrepreneurial skills and mindsets (e.g., creative thinking, off-farm working, searching data to develop themselves, planning for risk insurance).

Keywords: Entrepreneurial farmer; Karen farmer; Highland; Chiang Mai

บทนำ

โดยทั่วไป “ความเป็นผู้ประกอบการ” (Entrepreneurship) หมายถึง การที่บุคคลเป็นเจ้าของหรือเป็นผู้รับผิดชอบการบริหารจัดการธุรกิจที่ต้องเผชิญกับความเสี่ยง เป็นผู้มีประสบการณ์ในการทำธุรกิจ และมีเป้าหมายเพื่อให้ธุรกิจประสบผลสำเร็จตามที่คาดหวัง (Atawongsa, 2013) ในทางสังคมวิทยา กรอบแนวคิดว่าด้วยเรื่องความเป็นผู้ประกอบการได้ถูกกล่าวถึงอย่างยาวนานผ่านแนวคิดของแมกซ์ เวเบอร์ หนึ่งในผู้นำทางแนวคิดและทฤษฎีทางสังคมศาสตร์ โดยเวเบอร์ได้นิยามความเป็นผู้ประกอบการว่าหมายถึง “บารมีของบุคคล” (personal charisma) ที่เป็นลักษณะเฉพาะตัวของผู้มีบารมีของแต่ละคน ในทัศนะของเวเบอร์นั้น ความเป็นผู้ประกอบการคือ ความสามารถในการจัดการธุรกิจและการควบคุมผู้คน และเขายังอธิบายว่าหลักการทางศาสนาคริสต์สามารถช่วยพัฒนาแนวความคิดของผู้คนในการแสวงหากำไร การทำงานหนัก และพัฒนาทักษะของผู้ประกอบการได้ (Weber, 1958; Swedberg, 2000)

ตั้งแต่ช่วงทศวรรษที่ 2550 เป็นต้นมา ความเป็นผู้ประกอบการได้กลายเป็นคำสำคัญและถูกนำมาใช้เป็นกรอบคิดหลักในการพัฒนาเกษตรกรไทยให้ก้าวไปสู่เกษตรกรสมัยใหม่ที่เน้นสร้างนวัตกรรมและเทคโนโลยีการผลิตแบบใหม่ ให้ความสำคัญกับการทำการค้า การลงทุน การแปรรูปผลผลิต การเกษตรเพื่อค้าขายอย่างครบวงจร และมุ่งสร้างสังคมไทยให้เข้าสู่ “สังคมผู้ประกอบการ” (Office of the National Economic and Social Development Board, 2016) ซึ่งตามแนวนโยบายพัฒนาเกษตรกรไทยสู่ความเป็นผู้ประกอบการนั้น รัฐบาลไทยได้ส่งเสริมให้เกิดผู้ประกอบการรุ่นใหม่ภาคเกษตรจำนวนมากภายใต้นโยบาย “เกษตรกรปราดเปรื่อง” (Smart Farmer) และ “เกษตรกรรุ่นใหม่” (Young Smart Farmer) ทั่วประเทศ เน้นให้เกษตรกรรุ่นใหม่มีความรู้เรื่องเทคโนโลยีการใช้เครื่องมือบริหารจัดการและขับเคลื่อนชุมชนให้เกิดความเปลี่ยนแปลงที่ทันสมัยและทันต่อสถานการณ์โลก มุ่งหวังให้เกษตรกรรุ่นใหม่มีความรอบรู้ด้านการเกษตรครบวงจรเพื่อสามารถพึ่งพาตนเองและแข่งขันในตลาดได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับยุคไทยแลนด์ 4.0 ที่ในระหว่างปี พ.ศ. 2557 – 2560 ภาครัฐต้องการส่งเสริมเกษตรกรที่มีอายุระหว่าง 17 – 45 ปี จำนวนไม่น้อยกว่า 58,520 คน ให้เป็นผู้ประกอบการรุ่นใหม่ (Agricultural News Table, 2017; Public Relations Team, 2018) ปี พ.ศ. 2561 รัฐบาลไทยก็ยังคงความมุ่งมั่นพัฒนาเกษตรกรหนุ่มสาวให้เป็นเกษตรกรรุ่นใหม่จำนวน 5,340 คน ในพื้นที่ 76 จังหวัดทั่วประเทศ ปี พ.ศ. 2563 รัฐบาลยังคงพัฒนาศักยภาพให้เกษตรกรรุ่นใหม่อย่างต่อเนื่องผ่านกรมส่งเสริมการเกษตร สำนักงานเกษตรอำเภอและสำนักงานเกษตรจังหวัด (Department of Agriculture

Extension, 2020) จนในปี พ.ศ. 2564 การพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ผ่านโครงการพัฒนาเกษตรกรปราดเปรื่อง (Smart Farmer) ที่ดำเนินงานโดยหน่วยงานภาครัฐก็สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีสามารถยกระดับเกษตรกรให้เป็นเกษตรกรปราดเปรื่องได้จำนวนรวม 29,335 คน มากกว่าที่ตั้งเป้าหมายไว้ 28,707 คน และจากรายงานพบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาเกษตรกรปราดเปรื่อง มีรายได้จากการเกษตรเพิ่มมากขึ้นและมีความพึงพอใจต่อการดำเนินงานของโครงการเป็นอย่างมาก (Public Relations, 2021) หรือในกรณีของเกษตรกรชาวม้งบนดอยปุย จังหวัดเชียงใหม่ ได้พยายามผันตัวเองสู่การเป็นพ่อค้าแม่ค้า เป็นผู้ประกอบการขายสินค้าที่แสดงอัตลักษณ์ของชาวม้งในหมู่บ้านบนดอยสุเทพ เช่น ผ้าปักลาย ผ้าเขียน หน้าไม้ บ้องยาเส้น เครื่องดนตรี เครื่องประดับ เป็นต้น หลังจากที่มีรัฐบาลได้ประกาศให้พื้นที่บริเวณหมู่บ้านชาวม้งเป็นเขตป่าสงวนแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย และจัดให้หมู่บ้านม้งที่อยู่บริเวณนั้นเป็นหมู่บ้านในพื้นที่ชั้นคุณภาพลุ่มน้ำ 1B (Leepreecha, 2011)

อย่างไรก็ตามแม้ว่านโยบายหรือโครงการส่งเสริมเกษตรกรปราดเปรื่องและการส่งเสริมเกษตรกรรุ่นใหม่ทั่วประเทศจะถูกให้ความสนใจและได้รับเสียงตอบรับเป็นอย่างดีจากเกษตรกรและภาครัฐ แต่ในบริบทพื้นที่สูงของจังหวัดเชียงใหม่ นโยบายการช่วยเหลือด้านการเกษตรและการพัฒนาเกษตรกรเพื่อเป็นผู้ประกอบการ “เกษตรกรรุ่นใหม่” ที่ส่งเสริมโดยหน่วยงานรัฐดูเหมือนจะไม่ได้ถูกให้ความสนใจมากนัก และดูเหมือนว่าเกษตรกรพื้นที่สูงที่ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไม่ได้รับการฝึกอบรมหรือไม่ค่อยได้มีโอกาสได้เรียนรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีสมัยใหม่จากหน่วยงานใด ๆ ประกอบกับเกษตรกรพื้นที่สูงยังต้องเผชิญกับความไม่แน่นอนด้านสภาพดินฟ้าอากาศและปัญหาอุปสรรคนานาประการ เช่น ข้อจำกัดด้านพื้นที่เพาะปลูก พื้นที่ราบมีน้อย พื้นที่เพาะปลูกซ้อนทับกับพื้นที่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ข้อจำกัดด้านระยะทางการขนส่งและสภาพแวดล้อมที่ยากลำบากในการเดินทาง เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตามเกษตรกรกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงพยายามแสวงหาแนวทางการเป็นเกษตรกรผู้ประกอบการด้วยตนเอง พยายามสร้างรายได้และผลกำไรที่เพิ่มมากขึ้นภายใต้บริบทพื้นที่สูงและข้อได้เปรียบบางประการ เช่น เงินทุน ที่ดิน เครือข่ายการค้าที่ตนเองพอจะมีอยู่บ้าง งานศึกษาของ Rugchat (2018) แสดงให้เห็นว่า เกษตรกรชาวลัวะในอำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ หลายรายได้ก้าวเข้าสู่การเป็น “เกษตรกรผู้ประกอบการ” (Entrepreneur Farmer) ด้วยการผันตัวจากการเป็นเกษตรกรผู้ปลูกมะเขือเทศมาเป็นทั้งผู้ปลูกและผู้ค้ามะเขือเทศในหมู่บ้านไปพร้อม ๆ กัน ซึ่งการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่การเป็นเกษตรกรผู้ประกอบการเช่นนี้ทำให้เกษตรกรชาวลัวะต้องปรับเปลี่ยนวิถีชีวิต วิธีการผลิต และพัฒนาวิธีการประกอบการค้ามะเขือเทศ รวมถึงการใช้เครื่องมือสื่อสารและเทคโนโลยีสมัยใหม่เพื่อแสวงหาโอกาสทางการค้าและการสร้างรายได้ที่มากขึ้น (Rugchat,

2018) เกษตรกรผู้ประกอบการชาวลัวะบางรายอาศัยความได้เปรียบในการมีทุนเงินสดและมีเครือข่ายทางสังคมในการแสวงหาที่ดินในการเพาะปลูกในเขตป่าด้วยการเช่าที่ดินจากเกษตรกรรายอื่นหรือการรับซื้อมะเขือเทศด้วยวิธีการเหมาสวน (Rugchat, 2019a)

ดังนั้นจึงเกิดคำถามว่า ขณะที่หน่วยงานภาครัฐและผู้เกี่ยวข้องหลายฝ่ายพยายามส่งเสริมให้เกษตรกรไทยเป็นผู้ประกอบการที่มีความรู้และมีทักษะทางการค้า เกษตรกรกลุ่มชาติพันธุ์พื้นที่สูงในเชียงใหม่ เช่น กะเหรี่ยง ได้รับโอกาสการสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐหรือหน่วยงานอื่น ๆ หรือไม่ หากไม่ได้รับการสนับสนุนแล้วพวกเขามีทักษะหรือความสามารถที่จะเป็นผู้ประกอบการมากน้อยเพียงใด บทความวิจัยนี้มุ่งสำรวจและศึกษาความเป็นเกษตรกรผู้ประกอบการของเกษตรกรบนพื้นที่สูงผ่านกรอบแนวคิดความเป็น “ความเป็นเกษตรกรผู้ประกอบการ” (Entrepreneurial farmer) ของ McElwee (2008) ที่แบ่งประเภทของเกษตรกรเป็น 4 ประเภท คือ เกษตรกรที่เป็นเกษตรกร เกษตรกรที่เป็นผู้ประกอบการ เกษตรกรผู้รับสัญญา และผู้ประกอบการในชนบท (McElwee, 2008) งานศึกษาของ Kahan (2012) ที่อธิบายว่าเกษตรกรต้องมีจิตวิญญาณผู้ประกอบการ มีการวางแผน สร้างนวัตกรรม ใช้เทคโนโลยี มีอิสระในการคิดตัดสินใจ มีการควบคุมพฤติกรรมการทำงาน มีชีวิตอยู่บนความเสี่ยง และสามารถร่วมมือกับผู้อื่นเพื่อหากำไรและผลประโยชน์ (Kahan, 2012) และแนวคิดการเป็นเกษตรกรผู้ประกอบการจากงานศึกษาของ Rugchat (2018) ที่อธิบายเพิ่มเติมจากงานศึกษาของ McElwee และ Kahan ว่า เกษตรกรผู้ประกอบการจะต้องมีการสร้างเครือข่ายและความสัมพันธ์ทางสังคมกับคนในชุมชนและผู้ค้าภายนอกชุมชน (Rugchat, 2018) โดยยกกรณีตัวอย่างเกษตรกรชาวกะเหรี่ยงกลุ่มหนึ่งใน “ชุมชนห้วยม่วง”¹ ตำบลอมก๋อย อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อถกเถียงถึงการสนับสนุนการเป็นผู้ประกอบการในภาคเกษตรของหน่วยงานรัฐและสะท้อนให้เห็นว่าเกษตรกรกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงมีความพร้อมในการก้าวเข้าสู่การเป็นเกษตรกรผู้ประกอบการมากน้อยเพียงใด หรือหากจะพัฒนาเกษตรกรบนพื้นที่สูงให้เป็นผู้ประกอบการได้จะต้องพัฒนาในทิศทางใดบ้าง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อสำรวจและศึกษาความเป็นเกษตรกรผู้ประกอบการของเกษตรกรบนพื้นที่สูงในชุมชนห้วยม่วง อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่

¹ ชื่อชุมชนห้วยม่วงในบทความวิจัยนี้เป็นนามสมมุติ โดยชุมชนห้วยม่วงในงานวิจัยนี้ประกอบด้วย 2 หมู่บ้าน คือ บ้านเหนือและบ้านใต้ (นามสมมุติ) ซึ่งตั้งอยู่ในตำบลอมก๋อย อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เก็บข้อมูลวิจัยทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยเก็บข้อมูลเชิงปริมาณด้วยแบบสำรวจความเป็นเกษตรกรผู้ประกอบการชาวกะเหรี่ยงชุมชนห้วยม่วงจากเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 111 คน และเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับลักษณะความเป็นผู้ประกอบการจากเกษตรกรในชุมชน จำนวน 5 คน และมีวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. พื้นที่ศึกษาและประชากร

การวิจัยนี้เก็บข้อมูลที่ชุมชนห้วยม่วง (นามสมมุติ) ตำบลอมก๋อย อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ ชุมชนแห่งนี้มีประวัติการก่อตั้งหมู่บ้านมายาวนานกว่า 300 ปี ประชากรในหมู่บ้านเป็นชาวกะเหรี่ยง (กะเหรี่ยงโปว์) จนราวช่วงทศวรรษที่ 2530 เนื่องจากมีจำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้นชุมชนแห่งนี้จึงได้แยกออกเป็น 2 หมู่บ้าน คือ บ้านเหนือและบ้านใต้ (นามสมมุติ) ประชากรในงานวิจัยนี้คือ ชาวกะเหรี่ยงที่อาศัยในหมู่บ้านใต้ จำนวน 336 ครัวเรือน ประชากร 875 คน และประชากรชาวกะเหรี่ยงบ้านเหนือ จำนวน 305 ครัวเรือน ประชากร 840 คน รวมประชากรทั้งสองหมู่บ้านคือ 641 ครัวเรือน ประชากร 1,715 คน (Community Development Department, 2020)

2. กลุ่มตัวอย่างและกรณีศึกษา

งานวิจัยนี้คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยการสุ่มโดยบังเอิญ (Accidental Sampling) เพื่อตอบแบบสำรวจความเป็นเกษตรกรผู้ประกอบการของเกษตรกรชาวกะเหรี่ยงตัวแทนครัวเรือนในชุมชนห้วยม่วง (บ้านเหนือและบ้านใต้) จำนวน 111 คน แบ่งเป็นเกษตรกรบ้านใต้ จำนวน 55 คน และเกษตรกรบ้านเหนือ จำนวน 56 คน เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างเหล่านี้เป็นเพศชายหรือหญิงที่มีอายุระหว่าง 25 – 60 ปี เป็นผู้ที่ทำการเกษตรและอาศัยอยู่ในหมู่บ้านมานานไม่น้อยกว่า 5 ปี และผู้วิจัยได้คัดเลือกตัวแทนเกษตรกรชาวกะเหรี่ยงที่ประกอบอาชีพเกษตรกรและเป็นผู้นำชุมชนในลักษณะต่าง ๆ เช่น ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำทางศาสนา ผู้นำห้วยม่วงบ้าน ปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 5 คน เพื่อตอบคำถามเชิงลึก (In-depth Interview) ถึงลักษณะความเป็นผู้ประกอบการของเกษตรกรในชุมชน

3. เครื่องมือการวิจัย

ผู้วิจัยตั้งประเด็นคำถามและออกแบบเครื่องมือการวิจัยผ่านกรอบแนวคิดเกี่ยวกับ “การเป็นเกษตรกรผู้ประกอบการ” ผ่านงานศึกษาต่าง ๆ ได้แก่ งานศึกษาของ Gerard McElwee ที่อธิบายว่าเกษตรกรผู้ประกอบการ (Farmer as entrepreneur) คือ เกษตรกรที่สามารถพัฒนาทักษะความเป็นผู้ประกอบการและทำงานหลากหลายประเภททั้งงานในภาคเกษตรและงานนอกภาคเกษตร เช่น การ

ท่องเที่ยว งานบริการ งานด้านบันเทิงและวัฒนธรรม (McElwee, 2008) แนวคิดลักษณะของผู้ประกอบการในภาคเกษตรของ David Kahan ที่ให้ความสำคัญกับจิตวิญญาณของความเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneurial spirit) และลักษณะของความเป็นผู้ประกอบการ ได้แก่ การมีอิสระในการตัดสินใจทางธุรกิจ การแสวงหากำไร การวางแผนป้องกันความเสี่ยง (Kahan, 2012) แนวคิดเรื่องความเป็นเกษตรกรผู้ประกอบการของ Jirawat Rugchat ในปี 2018 ให้ความสำคัญกับลักษณะของความเป็นผู้ประกอบการที่มีความคิดสร้างสรรค์สามารถสร้างนวัตกรรมใหม่ ให้ความสำคัญกับการสร้างเครือข่ายทางสังคม และการใช้เทคโนโลยีสื่อสารสมัยใหม่เพื่อประโยชน์ทางการผลิตและการค้า (Rugchat, 2018) และกรอบแนวคิดของ Rugchat (2019) ที่ให้ความสำคัญกับการใช้เครื่องมือสื่อสารและระบบอินเทอร์เน็ตเพื่อพัฒนาระบบการผลิตและการประกอบการของเกษตรกรชาวกะเหรี่ยงรุ่นใหม่บนพื้นที่สูงโดยงานวิจัยนี้ได้แบ่งเครื่องมือการวิจัยเป็น 2 ประเภท คือ (1) แบบสอบถาม (Questionnaire) ที่เก็บข้อมูลทั่วไป การใช้อินเทอร์เน็ตและเทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่ ทักษะและวิธีคิดเกี่ยวกับความเป็นผู้ประกอบการของเกษตรกรชาวกะเหรี่ยง (2) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ที่สอบถามถึงความเป็นเกษตรกรผู้ประกอบการของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างด้านต่าง ๆ ได้แก่ การใช้เทคโนโลยีและเครื่องมือสื่อสารสมัยใหม่สำหรับการหาประโยชน์ทางการผลิตและการตลาด การสร้างเครือข่ายในการค้าขายผลผลิตการเกษตร การสะสมทุนและการวางแผนประกันความเสี่ยง ทักษะต่าง ๆ ของการเป็นเกษตรกรผู้ประกอบการ ตลอดจนอุปสรรคในการขัดขวางการเป็นผู้ประกอบการ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บข้อมูลการวิจัย ผู้วิจัยแบ่งการเก็บข้อมูลเป็น 2 ระยะ ได้แก่ ระยะแรก เป็นการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลในช่วงเดือนสิงหาคม – พฤศจิกายน 2563 โดยเก็บข้อมูลจากตัวแทนครัวเรือนชายหรือหญิงในพื้นที่ศึกษาที่มีอายุ 25 – 60 ปี จำนวนรวม 111 คน ระยะที่สอง เป็นการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้นำชุมชน 5 คน โดยผู้วิจัยเก็บข้อมูลช่วงเดือนธันวาคม 2563 - มกราคม 2564 ตามหัวข้อคำถามแบบสัมภาษณ์เชิงลึก

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยแบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลเป็น 2 ส่วน ส่วนแรก เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณเชิงสถิติร้อยละ ในประเด็นข้อมูลทั่วไป การใช้เทคโนโลยี และทักษะการเป็นเกษตรกรผู้ประกอบการของชาวกะเหรี่ยงกลุ่มตัวอย่าง ส่วนที่สอง เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพในประเด็นการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่สำหรับพัฒนาการผลิตและการตลาด การประกอบกิจกรรมนอกภาคเกษตร การสร้างเครือข่ายทางสังคม

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ 11 ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน 2565)

และการค้า การสะสมทุนและการประกันความเสี่ยง ทักษะการเป็นเกษตรกรผู้ประกอบการ และปัญหาอุปสรรคในการเป็นเกษตรกรผู้ประกอบการของคนในชุมชน

ผลการวิจัย

งานวิจัยนี้แบ่งการนำเสนอเป็น 3 ส่วน ส่วนแรก อธิบายถึงลักษณะของเกษตรกรชาวกะเหรี่ยงชุมชนห้วยม่วง ส่วนที่สอง อธิบายถึงการใช้เครื่องมือและเทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่ของเกษตรกรชาวกะเหรี่ยงชุมชนห้วยม่วง และส่วนที่สาม อธิบายถึงทักษะและวิถีคิดของการเป็นเกษตรกรผู้ประกอบการของชาวกะเหรี่ยงชุมชนห้วยม่วง

1. ลักษณะของเกษตรกรชาวกะเหรี่ยงชุมชนห้วยม่วง

ผลการสำรวจความเป็นเกษตรกรผู้ประกอบการด้วยแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 111 คน พบว่า เกษตรกรชาวกะเหรี่ยงกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นหญิง 63 คน และชาย 48 คน กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ จำนวน 48 คน มีอายุระหว่าง 30 – 39 ปี รองลงมา มีอายุระหว่าง 40 – 49 ปี จำนวน 29 คน กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 31.50 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา รองลงมา จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 27 จบชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และกลุ่มตัวอย่างจำนวน 27 คน หรือร้อยละ 24.30 ไม่ได้รับการศึกษา

ในปีพ.ศ. 2562 – 2563 กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จำนวน 62 คน (ครัวเรือน) คิดเป็นร้อยละ 55.90 มีรายได้เฉลี่ยต่อปี 10,000 – 50,000 บาทต่อครัวเรือน รองลงมาคือกลุ่มตัวอย่างจำนวน 34 คน คิดเป็นร้อยละ 30.60 ได้รายได้เฉลี่ยปีละ 50,001 – 100,000 บาทต่อครัวเรือน รายได้หลักของครอบครัวกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มาจากการปลูกและขายมะเขือเทศซึ่งเป็นพืชพาณิชย์ที่กลุ่มตัวอย่างปลูกกันมากที่สุด จำนวน 103 ครัวเรือน และผลจากแบบสอบถามยังพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จำนวน 97 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 87.39 มีหนี้สิน ในจำนวนนี้กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จำนวน 38 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 39.18 มีหนี้สิน 10,000 – 50,000 บาท รองลงมา 26 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 26.80 มีหนี้สิน 50,001 – 100,000 บาท และกลุ่มเป้าหมาย 10 ครัวเรือน หรือร้อยละ 10.31 มีหนี้สิน 150,001 – 200,000 บาท

เมื่อสอบถามถึงประวัติการฝึกอบรม การพัฒนาทักษะอาชีพและการพัฒนาทักษะความเป็นผู้ประกอบการในด้านต่าง ๆ ที่ดำเนินการโดยหน่วยงานรัฐหรือภาคเอกชนในช่วงระยะเวลา 10 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2552 – 2562) พบว่า เกษตรกรชาวกะเหรี่ยงกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จำนวน 82 คน คิดเป็นร้อยละ 73.90 ไม่เคยได้รับการฝึกอบรมในทักษะใด ๆ ขณะที่เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างเพียง 17 คน คิดเป็น

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ 11 ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน 2565)

ร้อยละ 15.30 เคยได้รับการฝึกอบรมทักษะด้านการเกษตร เช่น เทคโนโลยีการผลิต การใช้ปุ๋ยเคมีและยาฆ่าแมลง การใช้เครื่องจักรกลการเกษตรมาบ้าง

การส่งเสริมความรู้และการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะด้านต่าง ๆ จากหน่วยงานภาครัฐแทบจะไม่เกิดขึ้นเลยในรอบ 10 ปีที่ผ่านมา โดยเกษตรกรและผู้นำทางศาสนาในชุมชนรายหนึ่งของหมู่บ้านเหนือเล่าถึงโอกาสการได้รับการฝึกอบรม พัฒนาทักษะความรู้ด้านต่าง ๆ และทักษะด้านการเป็นผู้ประกอบการจากหน่วยงานของรัฐว่า

“...ถ้าจะถามถึงการอบรมต่าง ๆ ในรอบ 10 ปีที่ผ่านมานี้ก็แทบจะไม่มีเลยนะ เขา(หน่วยงานรัฐ)แทบไม่เข้ามาเลย หน่วยงานพัฒนาชุมชนก็ไม่มา อบต.ก็ไม่มา ผมก็ไม่รู้เหมือนกันนะว่าทำไมเขาถึงไม่มาให้ความรู้เรื่องต่าง ๆ กับคนในหมู่บ้าน...” (เกษตรกรและผู้นำทางศาสนาบ้านเหนือ อายุ 35 ปี)

2. การใช้เทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่ของเกษตรกรชาวกะเหรี่ยงชุมชนห้วยม่วง

เกษตรกรชาวกะเหรี่ยงกลุ่มตัวอย่างสามารถเข้าถึงและใช้งานระบบอินเทอร์เน็ตจำนวน 54 คน (ครัวเรือน) คิดเป็นร้อยละ 48.65 จากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 111 คน (ครัวเรือน) โดยกลุ่มตัวอย่างสามารถเข้าถึงและเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตผ่านสมาร์ทโฟน (Smart Phone) จากจำนวนกลุ่มตัวอย่างจำนวนนี้พบว่าส่วนใหญ่จำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 38.90 ใช้งานอินเทอร์เน็ตเป็นเวลา 1 – 3 ชั่วโมงต่อวัน กลุ่มตัวอย่างจำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 25.90 ใช้งานอินเทอร์เน็ตไม่เกิน 1 ชั่วโมงต่อวัน กลุ่มตัวอย่างจำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 20.40 ใช้งานอินเทอร์เน็ต 3 – 6 ชั่วโมงต่อวัน ขณะที่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 14.80 ใช้งานอินเทอร์เน็ตมากกว่า 6 ชั่วโมงต่อวัน

ข้อสังเกตประการหนึ่งจากการสัมภาษณ์เชิงลึกพบว่า เหตุผลที่เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างจำนวนกว่าครึ่งหนึ่ง 57 คน คิดเป็นร้อยละ 51.40 ไม่สามารถเข้าถึงหรือใช้งานระบบอินเทอร์เน็ตได้ อาจเป็นเพราะการเข้าถึงระบบอินเทอร์เน็ตจะต้องมีโทรศัพท์สมาร์ทโฟนที่มีราคาหลายพันบาท เกษตรกรไม่มีความรู้เรื่องการใช้งาน นอกจากนั้นเกษตรกรจะต้องซื้อซิมการ์ดโทรศัพท์เฉพาะที่มีราคาสูงขึ้นเพื่อใช้งานระบบอินเทอร์เน็ต ผู้นำชุมชนรายหนึ่งเล่าให้ฟังถึงการใช้งานระบบอินเทอร์เน็ตผ่านสมาร์ทโฟนว่า

“เกษตรกรในชุมชนส่วนหนึ่งไม่ค่อยจะใช้โทรศัพท์แบบสมาร์ทโฟนเพราะใช้งานยาก มีราคาแพง และถ้าจะเข้าระบบอินเทอร์เน็ตยังต้องซื้อซิมไมด์ (ซิมยี่ห้อนึง) ซึ่งเป็นซิมการ์ดเติมเงินเฉพาะในการเข้าเน็ต (ระบบอินเทอร์เน็ต) ถ้าจะใช้เน็ตทีหนึ่งก็ต้องไปเติมเงินทีหนึ่ง เติมเงิน 100 บาท ก็ใช้ได้นานอยู่

นะ แต่ก็ต้องขึ้นอยู่กับว่าจะใช้เข้าเว็บไซต์อะไรด้วย ถ้าเป็นยูทูปมันก็จะเปลืองค่าเน็ตมากขึ้น” (ผู้นำชุมชนบ้านเหนือ อายุ 37 ปี)

เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างที่สามารถเข้าถึงเครือข่ายอินเทอร์เน็ตจำนวน 54 คนนี้ ส่วนใหญ่จำนวน 38 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 70.30 มักใช้ติดต่อกับลูก หลาน ญาติมิตร บ่อยและบ่อยมาก ขณะที่เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 48.10 ไม่เคยใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อการสืบค้นข้อมูลด้านการเกษตร ราคาพืชผลและตลาดผลผลิต และมีเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างจำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 24.10 ใช้อินเทอร์เน็ตในการค้นหาข้อมูลด้านการเกษตรและราคาพืชผลทางการเกษตร เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างจำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 72.22 ไม่เคยใช้ระบบอินเทอร์เน็ตในการติดต่อกับผู้ค้าผลผลิตทางการเกษตรเพื่อสอบถามข้อมูลด้านราคาผลผลิต ขณะที่เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างจำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 46.30 ไม่เคยใช้อินเทอร์เน็ตในการหาความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ ๆ และเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างจำนวน 34 คน คิดเป็นร้อยละ 62.96 ไม่เคยใช้อินเทอร์เน็ตในการค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับการวางแผนการลงทุนด้านต่าง ๆ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในประเด็นความถี่ในการใช้อินเทอร์เน็ตและจุดประสงค์ในการใช้อินเทอร์เน็ตของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างแสดงให้เห็นว่าเกษตรกรผู้ตอบแบบสอบถามยังไม่มีความพร้อมที่เพียงพอในการใช้เทคโนโลยีการติดต่อสื่อสารสมัยใหม่และยังขาดทักษะการหาข้อมูลเกี่ยวกับการทำเกษตรกร การพัฒนารูปแบบหรือวิธีการทำเกษตรของตนเอง รวมถึงขาดทักษะการสืบค้นข้อมูลด้านการตลาด ราคาผลผลิตและการลงทุนแบบต่าง ๆ ซึ่งในประเด็นนี้ผู้นำในชุมชนรายหนึ่งเล่าว่า

“ส่วนใหญ่เกษตรกรในหมู่บ้านจะใช้สมาร์ตโฟนติดต่อกับญาติพี่น้องเป็นหลัก จะใช้ดูราคาพืชผลอยู่บ้างแต่ก็เป็นส่วนน้อย แต่ตอนหลังมานี้ เกษตรกรหนุ่มสาวส่วนมากเขาก็จะเริ่มใช้สมาร์ตโฟนเช็คราคาพืชผลกันนะ คนอายุมาก ๆ ซัก 40 - 50 ปีขึ้นไปเขาก็จะไม่เช็คข้อมูลราคาตลาดกันละ เขาเช็กไม่เป็นหรอก...” (เกษตรกรและผู้นำทางศาสนาชุมชนบ้านใต้ อายุ 35 ปี)

3. ทักษะและวิธีคิดการเป็นเกษตรกรผู้ประกอบการของเกษตรกรชุมชนห้วยม่วง

ผลการศึกษาทักษะและวิธีคิดของการเป็นเกษตรกรผู้ประกอบการของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างชาวกะเหรี่ยงจำนวน 111 คน โดยสอบถามถึงวิธีคิดของเกษตรกรชาวกะเหรี่ยงชุมชนห้วยม่วงถึงประเด็นที่เกี่ยวกับความเป็นผู้ประกอบการในภาคเกษตร พบว่า ในประเด็นของการคิดสร้างสรรค์นั้น ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 51 คน คิดเป็นร้อยละ 45.95 ไม่เคยคิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ผู้ตอบจำนวน 16 คน คิด

เป็นร้อยละ 14.41 คิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่เป็นบางครั้ง ขณะที่ผู้ตอบแบบสอบถาม 44 คน คิดเป็นร้อยละ 39.64 มักคิดสร้างสรรค์อยู่เสมอ ในประเด็นทักษะความสามารถในการทำงานนอกภาคเกษตรพบว่า กลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่จำนวน 56 คน คิดเป็นร้อยละ 50.45 ไม่มีทักษะในการทำงานนอกภาคเกษตรหรือนอกไร่นา ขณะที่ผู้ตอบจำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 17.12 มีทักษะการทำงานนอกไร่นาอยู่บ้าง และผู้ตอบจำนวน 36 คน ร้อยละ 32.43 มีทักษะสามารถทำงานนอกภาคเกษตรได้ดี สำหรับประเด็นการวางแผนการประกันความเสี่ยงจากการผลิตพบว่า กลุ่มตัวอย่างผู้ตอบส่วนใหญ่จำนวน 57 คน คิดเป็นร้อยละ 51.35 ไม่มีการวางแผนป้องกันความเสี่ยงเลย ผู้ตอบจำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 14.41 มีการวางแผนประกันความเสี่ยงเป็นบางครั้ง และผู้ตอบจำนวน 38 คน คิดเป็นร้อยละ 34.24 มักมีการวางแผนประกันความเสี่ยงอยู่เสมอหากการผลิตในภาคเกษตรล้มเหลว ในส่วนประเด็นการสร้างรายได้จากแหล่งอื่นที่หลากหลายจะพบว่า กลุ่มตัวอย่างผู้ตอบส่วนใหญ่จำนวน 54 คน คิดเป็นร้อยละ 48.65 ไม่มีการหารายได้จากแหล่งอื่นเลย ส่วนผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 11.71 มีการหารายได้จากแหล่งอื่นเป็นบางครั้ง และผู้ตอบจำนวน 44 คน ร้อยละ 39.64 มักมีการหารายได้จากแหล่งอื่นเสมอ สำหรับประเด็นการหาข้อมูลข่าวสารใหม่เพื่อใช้ประโยชน์ในการพัฒนางานของตนเองพบว่า กลุ่มตัวอย่างจำนวน 56 คน คิดเป็นร้อยละ 50.45 ไม่มีการหาข้อมูลใหม่เพื่อจะพัฒนางานของตน กลุ่มตัวอย่างจำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 9.91 มีการหาข้อมูลใหม่อยู่บ้าง และกลุ่มตัวอย่าง 44 คน คิดเป็นร้อยละ 39.64 มักหาข้อมูลใหม่เพื่อพัฒนางานของตนอย่างสม่ำเสมอ (ตารางที่ 1)

ทักษะและวิธีคิดความเป็นเกษตรกร ผู้ประกอบการ	ไม่มี/ไม่เคย	บางครั้ง	บ่อย ๆ
	จำนวนคน (%)	จำนวนคน (%)	จำนวนคน (%)
• ชอบคิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่อยู่เสมอ	51 (45.95)	16 (14.41)	44 (39.64)
• มีทักษะการทำงานนอกภาคเกษตร	56 (50.45)	19 (17.12)	36 (32.43)
• มีการวางแผนเพื่อประกันความเสี่ยงหาก การผลิตฤดูกาลนี้ขาดทุน	57 (51.35)	16 (14.41)	38 (34.24)
• หารายได้จากแหล่งอื่น ๆ อย่างต่อเนื่อง	54 (48.65)	13 (11.71)	44 (39.64)
• มักหาข้อมูลใหม่ ๆ เพื่อพัฒนางานตนเอง	56 (50.45)	11 (9.91)	44 (39.64)

**ตารางที่ 1: ทักษะและวิธีคิดความเป็นเกษตรกรผู้ประกอบการของกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรใน
ชุมชนห้วยม่วงกลุ่มตัวอย่าง 111 ราย**

ข้อมูลจากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่า ในภาพรวมกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรชาวกะเหรี่ยงจำนวนมากกว่าครึ่งหนึ่งไม่มีทักษะและวิธีคิดที่จะนำไปสู่การเป็นเกษตรกรผู้ประกอบการบนพื้นที่สูงได้ โดยเฉพาะในประเด็นสำคัญในการเป็นผู้ประกอบการในภาคเกษตร อาทิ การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ การหาข้อมูลหรือแนวทางใหม่เพื่อประโยชน์ในการพัฒนางานของตนเอง การทำงานหลากหลายทั้งในภาคเกษตรและนอกภาคเกษตร ผู้นำชุมชนบ้านไต้วัย 42 ปี อธิบายถึงสาเหตุที่เกษตรกรชาวกะเหรี่ยงในชุมชนบ้านไต้ส่วนใหญ่ไม่สามารถทำงานหลากหลายว่า

“...คนในชุมชนส่วนใหญ่ไม่ค่อยเก่งเรื่องการค้าขาย จะทำการเกษตรอย่างเดียวเพราะไม่มีเวลาจะทำงานอื่น บางทีปลูกมะเขือเทศปีละ 3 รอบก็ไม่มีเวลาไปทำงานอื่นแล้ว” (เกษตรกรและผู้นำชุมชนบ้านไต้ อายุ 42 ปี)

นอกจากนั้นยังพบว่า เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างจำนวน 53 คน (ครัวเรือน) คิดเป็นร้อยละ 47.75 ไม่มีวิธีการประกันความเสี่ยงใด ๆ หากการทำเกษตรล้มเหลวหรือราคาผลผลิตตกต่ำ เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างจำนวน 34 คน คิดเป็นร้อยละ 30.63 ประกันความเสี่ยงด้วยการนำเงินรายได้หรือผลกำไรไปลงทุนทางการเกษตรเพิ่มเติม เช่น ปลูกมะเขือเทศหรือพืชเชิงเดี่ยวอื่น ๆ ในฤดูกาลถัดไป กลุ่มตัวอย่างจำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 12.61 นำเงินหรือผลกำไรที่ได้ไปทำประกันชีวิต ประกันสุขภาพ หรือทำประกันสังคม กลุ่มตัวอย่างจำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 8.11 นำเงินสดฝากไว้ในธนาคาร กลุ่มตัวอย่างจำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 6.31 นำเงินสดหรือผลกำไรไปซื้อวัว ควาย และมีเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างจำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 2.70 เก็บเงินสดไว้กับตนเอง (ตารางที่ 2) ซึ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามฯ ในประเด็นเรื่องวิธีประกันความเสี่ยงของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างในชุมชนนี้สอดคล้องกับการอธิบายของเกษตรกรและผู้นำทางศาสนาของหมู่บ้านที่เล่าถึงการออมเงินของเกษตรกรในชุมชนว่า

“...คนส่วนใหญ่มักไม่มีเงินเก็บยกเว้นขายมะเขือเทศได้เงินจำนวนมาก พอได้เงินมาส่วนใหญ่จะไม่นำไปฝากธนาคารเพราะเสียเวลาไปเบิกเงินที่ธนาคาร ส่วนมากจะนำเงินไปซื้อที่ดิน ซื้อของเล็ก ๆ น้อย ๆ บางคนก็จะเก็บเงินสดไว้กับตนเองหรือฝากไว้กับญาติพี่น้อง” (เกษตรกรและผู้นำทางศาสนาชุมชนบ้านไต้ อายุ 35 ปี)

วิธีประกันความเสี่ยง	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
• ไม่มีการประกันความเสี่ยง	53	47.75
• ทำประกันชีวิต ประกันสุขภาพ ประกันสังคม	14	12.61
• เก็บเงินออมไว้กับธนาคาร	9	8.11
• นำเงินออมไปลงทุนการเกษตร	34	30.63
• นำเงินไปซื้อวัว ควาย	7	6.31
• เก็บเงินไว้กับตนเอง	3	2.70
• เก็บเงินไว้กับกองทุนหมู่บ้าน	1	0.90

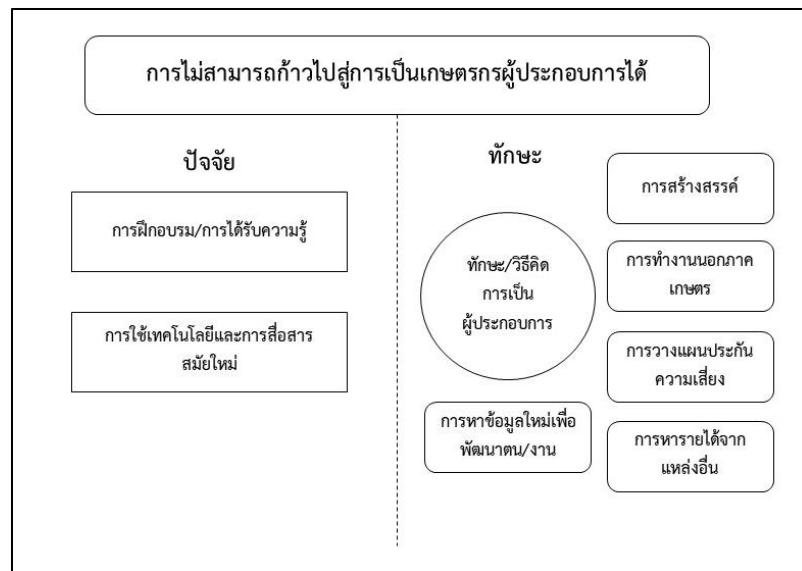
ตารางที่ 2 วิธีการประกันความเสี่ยงของครัวเรือนกลุ่มตัวอย่าง 111 ราย (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกพบข้อสังเกตประการสำคัญว่า เกษตรกรชาวกะเหรี่ยงในชุมชนห้วยม่วงนั้นส่วนใหญ่มักจะเชี่ยวชาญด้านการเกษตรและการเพาะปลูกเป็นหลัก โดยที่ไม่ชำนาญด้านการค้าขายหรือทำงานอื่นนอกไร่ร่นา ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากเกษตรกรในชุมชนส่วนใหญ่มักมีการศึกษาที่ไม่สูงมากนัก ประกอบการไม่มีเงินทุนและบางรายยังไม่มีที่ดินทำการเกษตรด้วย ผู้นำชุมชนบ้านเหนือเล่าถึงอุปสรรคในการที่เกษตรกรในชุมชนไม่สามารถเป็นผู้ประกอบการว่า

“...คนในชุมชนมีส่วนน้อยที่จะเป็นผู้ประกอบการหรือค้าขาย เพราะการค้าขายต้องใช้เงินทุนมาก ชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่มีเงินทุนเพียงพอ อีกทั้งการศึกษาของชาวบ้านก็มีไม่เพียงพอที่จะค้าขายได้ซึ่งอันนี้ก็เป็นอุปสรรคสำคัญ และนอกจากนั้นชาวบ้านบางคนยังไม่มีที่ดินของตัวเอง ทุกวันนี้ต้องไปรับจ้างทำการเกษตรในหมู่บ้าน ก็เป็นอุปสรรคสำคัญเช่นกันที่ทำให้คนในชุมชนไม่สามารถเป็นผู้ประกอบการได้” (เกษตรกรและผู้นำชุมชนบ้านเหนือ อายุ 42 ปี)

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ของบทความวิจัยนี้สามารถสรุปเป็นแผนภาพดังต่อไปนี้

ภาพประกอบที่ 1: สรุปองค์ความรู้ที่ได้รับจากงานวิจัย

จากภาพประกอบที่ 1 แสดงให้เห็นว่าเงื่อนไขที่ทำให้เกษตรกรชาวกะเหรี่ยงไม่สามารถก้าวไปสู่การเป็นเกษตรกรผู้ประกอบการบนพื้นที่สูงได้เกิดจากปัจจัยหลัก ๆ ได้แก่ การไม่ได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานต่าง ๆ ในด้านการฝึกอบรม/การได้รับความรู้ในด้านที่เกี่ยวข้องกับงานภาคเกษตร เช่น ความรู้ด้านการใช้เทคโนโลยีการผลิต การใช้เครื่องจักรกลการเกษตร การใช้ปุ๋ยและยาฆ่าแมลง รวมถึงความรู้ด้านการตลาดและการลงทุน นอกจากนี้จากการสำรวจยังพบว่า เกษตรกรชาวกะเหรี่ยงกลุ่มตัวอย่างยังไม่มีความรู้ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่ที่เกิดประโยชน์จากงานด้านการเกษตรและการสร้างเครือข่ายการตลาด นอกจากนี้ยังพบว่า เกษตรกรชาวกะเหรี่ยงกลุ่มตัวอย่างยังขาดทักษะและวิธีการคิดที่เป็นไปในลักษณะที่เอื้อประโยชน์ต่อการประกอบการในภาคเกษตร ได้แก่ ความคิดสร้างสรรค์ในการสร้างงานใหม่ ๆ การทำงานนอกภาคเกษตร การวางแผนประกันความเสี่ยงหากผลผลิตตกต่ำ การสร้างรายได้จากแหล่งอื่น ๆ และวิธีการหาข้อมูลใหม่เพื่อพัฒนาตนเองหรือพัฒนางานที่ตนเองกำลังดำเนินการอยู่ ซึ่งองค์ประกอบทั้งหมดนี้ล้วนเป็นเงื่อนไขที่ทำให้เกษตรกรชาวกะเหรี่ยงกลุ่มตัวอย่างจำนวนมากไม่อาจกลายเป็นเกษตรกรผู้ประกอบการได้

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าเกษตรกรกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบนพื้นที่สูงจำนวนมากในพื้นที่ศึกษา ยังไม่อาจก้าวเข้าสู่การเป็นผู้ประกอบการได้อย่างสมบูรณ์เนื่องจากสาเหตุ 3 ประการ

ประการแรก แม้ว่าระดับประเทศหน่วยงานภาครัฐจะมีความพยายามอย่างมากในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ให้มีความเป็นผู้ประกอบการ แต่ในบริบทพื้นที่สูงซึ่งเป็นพื้นที่วิจัยนั้นเกษตรกรกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงยังไม่มีโอกาสพัฒนาความรู้ความสามารถและทักษะเพื่อการเป็นผู้ประกอบการเท่าที่ควร เนื่องจากเกษตรกรกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงไม่ได้รับการฝึกอบรมทักษะความรู้ในด้านต่าง ๆ ซึ่งเป็นภาพปรากฏการณ์ที่ดูตรงข้ามกับการส่งเสริมให้เกษตรกรรุ่นใหม่เป็น “ผู้ประกอบการ” ที่เป็นนโยบายและแผนการพัฒนาประเทศที่ให้ความสำคัญกับการสร้าง “สังคมแห่งการเป็นผู้ประกอบการ” การพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการผ่านวิสาหกิจขนาดย่อย ขนาดกลางและขนาดเล็ก วิสาหกิจชุมชน และวิสาหกิจเพื่อสังคม (Office of the National Economic and Social Development Board, 2016) นอกจากนั้นอาจเป็นเพราะความไม่พร้อมด้านระดับการศึกษาของชาวกะเหรี่ยงในพื้นที่ศึกษา การมีรายได้ที่ผูกพันอยู่กับการปลูกและขายมะเขือเทศ

ประการที่สอง การศึกษาเกี่ยวกับการใช้อินเทอร์เน็ตและเครื่องมือสื่อสารสมัยใหม่ของกลุ่มตัวอย่างชี้ให้เห็นข้อค้นพบว่า มีกลุ่มตัวอย่างจำนวน 54 คน (ครัวเรือน) คิดเป็นร้อยละ 48.65 ที่สามารถเข้าถึงและใช้งานระบบอินเทอร์เน็ตผ่านสมาร์ตโฟนได้ ซึ่งเป็นจำนวนไม่ถึงครึ่งหนึ่งของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด แต่กลุ่มตัวอย่างที่มีความสามารถใช้งานอินเทอร์เน็ตได้แต่ก็พบว่า ส่วนใหญ่พวกเขาจะใช้สมาร์ตโฟนเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตเพื่อติดต่อกับญาติพี่น้อง ลูกหลานและเพื่อนเป็นหลัก โดยที่มีกลุ่มตัวอย่างจำนวนน้อยที่จะใช้ประโยชน์จากระบบอินเทอร์เน็ตเพื่อสืบค้นข้อมูลข่าวสารด้านการเกษตร สอบถามราคาผลผลิต หาความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยี นวัตกรรมใหม่และวางแผนเกี่ยวกับการลงทุน ซึ่งการไม่สามารถใช้เครื่องมือสื่อสารสมัยใหม่ในการพัฒนาระบบการผลิตและการค้าได้ทำให้เกิดอุปสรรคในการที่กลุ่มตัวอย่างจะเข้าสู่การเป็นเกษตรกรผู้ประกอบการได้

ประการที่สาม กลุ่มตัวอย่างจำนวนมากไม่สามารถเป็นเกษตรกรผู้ประกอบการได้เป็นเพราะไม่มีทักษะและวิธีคิดการเป็นเกษตรกรผู้ประกอบการในหลายด้าน เช่น ขาดการทำงานนอกภาคเกษตรและการแสวงหารายได้จากแหล่งอื่น ซึ่งในประเด็นนี้ตรงข้ามกับงานศึกษาของ McElwee ที่ได้ชี้ให้เห็นลักษณะสำคัญของเกษตรกรผู้ประกอบการว่า จะต้องมีการทำงานอย่างหลากหลายทั้งในภาคเกษตรคือการทำงานในเรือกสวนไร่ นา และนอกภาคเกษตร เช่น การค้าขาย งานบริการ เป็นต้น นอกจากนี้กลุ่ม

ตัวอย่างส่วนใหญ่จำนวนเกือบครึ่งหนึ่งไม่มีวิธีการประกันความเสี่ยงใด ๆ หากการผลิตในภาคเกษตรล้มเหลว การศึกษาพบว่าเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างจำนวน 53 คน (ครัวเรือน) คิดเป็นร้อยละ 47.75 ไม่ได้มีแผนสำรองหรือวิธีการประกันความเสี่ยงใด ๆ หากการทำเกษตรล้มเหลว ขณะที่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 34 คน คิดเป็นร้อยละ 30.63 มีการประกันความเสี่ยงด้วยการนำเงินไปลงทุนปลูกพืชพาณิชย์ในรอบใหม่ ซึ่งก็กลายเป็นความเสี่ยงใหม่หากการปลูกพืชในรอบใหม่นั้นล้มเหลว

สรุป

การดำเนินนโยบายการพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการในภาคเกษตรของรัฐบาลไทยในช่วงเวลา กว่า 10 ปีที่ผ่านมา ภาครัฐได้ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดกระบวนการพัฒนาผู้ประกอบการจำนวนมาก ในภาคเกษตร ได้แก่ ผู้ประกอบการรุ่นใหม่ ผู้ประกอบการภาคเกษตรอัจฉริยะ เป็นต้น แต่อย่างไรก็ดี แม้ว่าจะกระบวนการพัฒนาผู้ประกอบการภาคเกษตรหลากหลายรูปแบบ แต่ทว่าบนพื้นที่สูงแห่งหนึ่งของ จังหวัดเชียงใหม่ นั้น เกษตรกรกลุ่มชาติพันธุ์ชาวกะเหรี่ยงกลับไม่ได้รับการให้ความสำคัญในการพัฒนาสู่ การเป็นผู้ประกอบการในภาคเกษตรบนพื้นที่สูง โดยจากการศึกษาพบว่า เกษตรกรบนพื้นที่สูงไม่ได้รับ (หรือมีโอกาสน้อย) การฝึกอบรมและฝึกฝนในด้านความรู้ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการพัฒนางานด้านการเกษตร (เช่น การใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการผลิต การใช้ปุ๋ยและยาฆ่าแมลง การใช้เครื่องจักรกลต่าง ๆ) รวมถึง การพัฒนาความรู้ด้านเทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่ด้วย และการเรียนรู้ด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่เพื่อ ค้นคว้าและศึกษาเรื่องการทำเกษตรของเกษตรกรบนพื้นที่สูงก็ยังไม่ได้รับการพัฒนาเท่าที่ควรเนื่องจาก พบว่าโดยส่วนใหญ่แล้วเกษตรกรที่มีสมาร์โฟนสำหรับเข้าถึงการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตได้ แต่พวกเขาก็ยัง ไม่มีความรู้ความเข้าใจอย่างเพียงพอในการใช้งานเครือข่ายอินเทอร์เน็ตสำหรับค้นหาข้อมูลการเกษตรหรือ สอบถามราคาพืชผลการเกษตร ไม่สามารถติดต่อกับผู้ค้าในตลาดพื้นราบได้ ไม่สามารถค้นหาความรู้ใหม่ ๆ และการค้นคว้าหาข้อมูลด้านการลงทุน

นอกจากนั้นการศึกษาทักษะและวิถีคิดของความเป็นผู้ประกอบการของเกษตรกรชาวกะเหรี่ยงยัง ชี้ให้เห็นว่า เกษตรกรชาวกะเหรี่ยงกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ยังขาดการฝึกฝนทักษะในการคิดสร้างสรรค์สิ่ง ใหม่อย่างต่อเนื่อง ขาดทักษะการทำงานนอกภาคเกษตร ขาดการวางแผนสำรองหางานด้านการเกษตร ขาดทุน ไม่มีการหารายได้เสริมจากแหล่งรายได้อื่น และไม่ค่อยมีการหาข้อมูลหรือความรู้ใหม่ ๆ เพื่อ พัฒนางานของตนเอง อีกทั้งเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างยังไม่ได้ให้ความสำคัญกับวิธีการหรือแบบแผนในการ ประกันเสี่ยงในชีวิตของตนเองเท่าที่ควร ดังนั้นจึงอาจสะท้อนให้เห็นว่าภาพการพัฒนาความสามารถใน

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ 11 ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน 2565)

การเป็นผู้ประกอบการของภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในปัจจุบันอาจยังไม่ครอบคลุมกับทุกพื้นที่ และการพัฒนาภายใต้นโยบายดังกล่าวอาจมีช่องว่างและข้อจำกัดอีกจำนวนมาก ซึ่งบทความวิจัยชิ้นนี้จึงได้แสดงข้อถกเถียงและชี้ให้เห็นถึงข้อจำกัดในการพัฒนาผู้ประกอบการในภาคเกษตรบนพื้นที่สูงไม่มากนัก

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในเชิงนโยบายคือ หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานท้องถิ่นและองค์กรที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาความรู้ ความเข้าใจและสร้างทักษะพื้นฐานของเกษตรกรกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงสู่การเป็นผู้ประกอบการให้มากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะทักษะด้านการจูงใจสู่การเป็นผู้ประกอบการ ความรู้ด้านการเงิน การลงทุน การตลาด การรวมกลุ่มการค้าอย่างเป็นรูปธรรม และที่สำคัญหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องสนับสนุนช่องทางการตลาดรูปแบบต่าง ๆ ให้กับกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงด้วย นอกจากนี้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่ ส่งเสริมและพัฒนาความรู้ด้านการใช้เครื่องมือสื่อสารสมัยใหม่ให้เกษตรกรกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงเพื่อให้สามารถใช้เครื่องมือสื่อสารสมัยใหม่ให้เกิดประโยชน์ทางการเกษตร การผลิต การค้าและการลงทุน

References

- Agricultural News Table. (2017). *Department of Agriculture Extension Develops Young Farmers to Entrepreneur 4.0* [In Thai]. Retrieved February 23, 2019, from <https://www.komchadluek.net/news/agricultural/260807>
- Atawongsa, S. (2013). *The Effects of Entrepreneurial Orientation and Enterprise Characteristics Toward Thai SME's Growth* [In Thai] (Doctoral Dissertation). Dhurakij Pundit University. Bangkok.
- Community Development Department. (2020). *Basic Minimum Needs (BMN) 2019* [In Thai]. Retrieved December 14, 2021, from <https://ebmn.cdd.go.th/#/jpt/report>

- Department of Agriculture Extension. (2020). *Recruitment and Selection Farmers to Young Smart Farmer Project in 2020* [In Thai]. Retrieved July 14, 2020, from <https://www.nfc-skn.org/ysf63>
- Kahan, D. (2012). *Entrepreneurship in Farming*. Rome: Food and Agriculture Organization of the United Nations.
- Leepreecha, P. (2011). *Dynamics of Highland Economics: Trading and Ethnic Identity* [In Thai]. Chiang Mai: Chiang Mai University.
- McElwee, G. (2008). A Taxonomy of Entrepreneurial Farmer. *International Journal of Entrepreneurship and Small Business*, 3(3), 465 – 478.
- Office of the National Economic and Social Development Board. (2016). *The Twelfth National Economic and Social Development Plan (2017 – 2021)* [In Thai]. Office of the Prime Minister.
- Public Relations. (2011). *OAE. Shows Smart Farmer'64, Develops Farmers' Potentials, and Creates Career's Stability* [In Thai]. Retrieved October 25, 2021, from <https://www.oae.go.th/view/1/รายละเอียดข่าว/ข่าว สศก./37541/TH-TH>
- Public Relations Team. (2018). *Department of Agriculture Extension is Surprised with Thailand 4.0. New Generations Become Young Smart Farmers* [In Thai]. Retrieved 25, 2019, from https://www.khaosod.co.th/pr-news/news_1616352
- Rugchat, J (2018). *Transformation to “Entrepreneur” of Lua Highlanders: A Case Study of Lua Ban Na Fon in Hot District, Chiang Mai Province* (Doctoral dissertation). Chiang Mai: Chiang Mai University.
- Rugchat, J. (2019a). Land Contesting and New Forms of Primitive Accumulation of the Lua Highlanders. *Thammasat Review*, 22(2), 65 – 81.
- Rugchat, J. (2019b). Karen New Generations and their Return to Do Farming in a Highland village of Chiang Mai [In Thai]. *Journal of Liberal Arts Maejo University*, 7(1), 112 – 137.

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ 11 ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน 2565)

Swedberg, R. (2000). The Social Science View of Entrepreneurship: Introduction and Practical Application. In Swedberg Richard (Ed.). *Entrepreneurship: The Social Science View*. New York: Oxford University Press.

Weber, M. (1958). *The Protestant Ethic and the Spirit of Capitalism*. New York: Scribner.